

BATRON

Çajld Harold

- fragmente -

Xh. G. Bajron
Shtegtimet e Çajld Haroldit
(fragmente)

Shkëputur nga botimi:

*Bajron – Çajld Harolld, shqipëruar nga Skënder Luarasi, Ndërmarrja Shtetërore
e Botimeve, Tiranë 1956*

DY FJALË PËR FRAGMENTIN

Poema e Bajronit “Çajld Haroldi” (Titulli i plotë: Shtegtimet e Çajld Haroldit) përbëhet nga katër këngë. Poeti filloi ta shkruante atë në Janinë, më 1809 dhe e përfundoi në Itali, më 1818. Ky është një lloj ditari poetik i udhëtimeve të poetit nëpër Mesdhe.

Në verën e vitit 1809, Bajroni njëzetënjë vjeçar u nis për udhëtimin e tij të famshëm drejt Orientit. Pasi vizitoi Portugalinë dhe Spanjën perëndimore, lundroi prej Gjibraltarit për në Maltë. Këtu vendosi të vizitojë Shqipërinë, i shoqëruar nga bashkëstudenti i Kembrixhit Kam Hobhauz. Të dy miqtë udhëtuan me kalë drejt kryeqytetit të Shqipërisë së Jugut, Janinës dhe së andejmi për në Tepelenë, ku i priti Ali Pasha. Pas tri ditësh u kthyen po asaj udhe, nga Janina u nisën për në Prevezë, lundruan me anije turke, sa s’u mbytën, zbritën në stere, arrinë kaluar në Prevezë dhe nën mbrojtjen e tridhjetepesë shqiptarëve kaluan në Greqi dhe pastaj për në Turqi. Bajroni u kthye në Londër në korrik 1811.

Në këngën e parë rrëfëhet largimi i heroit nga vendlindja dhe përshkruhet realiteti në vendet e para në të cilat ai shkon, në Spanjë dhe në Portugali. Pjesë e kësaj kënge janë

edhe vargjet e famshme të Këngës së lamtumirës, një himn i idealeve romantike.

Në këngën e dytë poeti këndon për udhëtimin e tij në Greqi dhe Shqipëri, deri në Stamboll. Në këtë pjesë kemi përshkrimin e natyrës së vendeve dhe bukurive të tyre. Në këtë këngë të poemës Bajroni i kushton rreth 360 vargje shtegtimit të heroit të tij nëpër Shqipëri. Në këto vargje ai jep një pasqyrë të historisë dhe gjendjes në këtë vend. Poeti përshkruan vendet që heroi i tij viziton: Janinën, Tepelenën, Prevezën, natyrën e bukur dhe të ashpër, mikpritjen dhe bujarinë e bijve të shqipes. Aty bën fjalë edhe për mikpritësin e tij, Ali Pashë Tepelenën, për autoritetin që ai gëzonte, por edhe për kujdesin që kishte treguar ndaj tij. Shqipërinë e sheh si vendi ku ka lindur Aleksandri i Madh, por edhe Skënderbeu i cili me shpatën e tij kreshnike i dërrmonte armiqtë. Kjo është edhe arsyeja pse Bajroni, Shqipërinë e sheh si nënë e burrave të egër.

Xh. G. Bajron
Shtegtimet e Çajld Haroldit¹

Kënga I (fragmente)

KËNGA E LAMTUMIRËS

O lamtumirë! Atdheu im
Po zhduket dalngadalë:
Gjëmon stuhia me tërbim,
Çaçri gërhet mbi valë,
Pas diellit që po flakëron,
Po nisemi të lirë;
Dhe ty, si atij që perëndon,
Atdhe, Natën e Mirë!

Kur nesër rishtaz ai diell
Do lindë me shkëlqim,

¹ *Childe Harold* – Childe ishte titull mesjetar për kalorësit. Në dorëshkrimin e parë të poemës së Bajronit, emri ishte Childe Burun, sipas formës së moçme të emrit të familjes së tij.

Do përshëndesim det e qiell
Po jo atdhenë tim,
Në vatrën time nuk ka zjarr,
Nëpër avllit' e forta
Të kullës sime rritet bar,
Im qen po leh te porta.

"Ti pazh i vogël², pa m'u qas!
Pse qan e po vajton?
Mos të tremb deti me tallaz,
A shqota³ të tmerron?
Pa fshiji lott; anija jonë
E shpejtë është dhe e fortë:
Nuk ka skifter⁴ që fluturon
Më shpejt e më gazplotë".

"Le të kanosen erë e det,
Nuk trembem nga asnjë shqotë;
Po, zoti Çajld, mos u çudit
Që po më rrjedhin lotë;
Prej babës e prej nënës ik,
U ndava prej shtëpisë;
Tani s'më mbetet asnjë mik,
Veç teje e Perëndisë.

"T'im at' e pashë që duron,
Kur më bekoi me mall;

² *pazh i vogël* – ishte Robert Rushton, biri i një nga pendarët e Lord Bajronit, të cilin e mori pas gjer në Gjibraltar dhe pastaj e ktheu në shtëpi.

³ *shqotë* – shi me erë, shtrëngatë, stuhi.

⁴ *skifter* – Sikundër pazhin dhe trimin, kalorësit duhej të kishin në rrethin e tyre edhe fajkuan.

Po nënën kush ma ngushëllon
Gjer sa të kthehem gjallë!" –
"Pusho, pusho ti djal' i mirë!
Të kanë hije lott;
Po të isha vetë zemërdlirë,
Nuk do t'i mbaja dot.

"M'u qas, m'u qas, ti trim besnik;
Përse më qenke zverdhur?
Mos trembesh nga një frëng armik,⁵
Apo nga det' i ndezur?" –
"Sër Çajld, nuk jam aq frikacak,
As zverdhur jam prej frike;
Po kur kujtova gruan larg
M'u zbeh faqja besnike.

"Rron ime shoqe me tim bij
Në kullë te kënetë:
Nd'e pyeçin ç'u bë babai,
Ç't'u thotë nënë-shkreta?" –
"Pusho, trimi im, të mora vesh
Ta njoha brengën tënde;
Por unë zemërlehti qesh
Që shkoj nga këta vënde".

Kush u beson psherëtimave
Të femrës që mbush sytë?
Ia than lotët qepallave
Ndonjë dashnor i dytë.
S'qaj për gëzimet që humbas,

⁵ *frëng armik* – Anglia ishte në luftë me Francën në atë kohë.

Rrezikun që më vjen;
Po vetëm qaj se nuk lë pas
Asnjë që lotn' e vlen.

Në botë mbeta fill i mjerë,
Në detin pa kufi;
Përse të qaj pra për të tjerë –
Për mua s'qau njeri.
Do t'angullijë ndoshta sot
Im qen gjer sa të gjejë
Ushqim nga ndonjë tjetër zot;
Nd' u kthefsha do më shqejë.

Pra, mermë, o lundër, dhe vrapo,
Në detin plot buçim;
Dhe shpjermë në çdo vend që do,
Veç jo në vendin tim!
Të falem det i kaltr' i zi!
Dhe kur të shkel i lirë
Në dhé, të falem, shkretëti!
Atdhe, Natën e Mirë!

Kënga II (fragmente)

O Shqipëri, ku lindi Iskanderi⁶ –
Këngë e rinis', fanar i t'urtëvet!⁷ –
Dhe Iskanderi tjetër⁸, që i dërrmoi
Përherë armiqt me Kordhn' e tij kreshnike:
Shqipëri, lejomë të kthej syt' e mi
Mbi ty, o nënë e rreptë burrash t'egër!
Kryqi po zbret, po ngrihen minaret,

⁶ *Ku lindi Iskanderi* – Iskander është emri i shtrembëruar në turqisht i emrit Aleksandër. Aleksandri i Madh lindi në Pellë të Maqedonisë, po duke qenë kufi me Shqipërinë dhe nga fakti që e ëma e tij Olimpia qe nga shtëpia mbretërore e Epirit, mjaftojnë të justifikohet e thëna poetike se lindi në Shqipëri. Veç këtyre, Giboni e quan të këtillë tok me Pirron, kur flet për veprat e tyre ushtarake.

⁷ *Këngë e rinis', fanar i t'urtëvet* – të cilin të rinjve u pëlqen ta përmendin dhe të urtëve ta ndjekin si shembull.

⁸ *Iskanderi tjetër* – Gjergj Kastrioti, i mbiquajtur Skënderbe, dmth Princ Aleksandër.

E zbehta hënëz ndrin nëpër lugina
Mbi pyje me selvi n'agor⁹ të çdo qyteti.

Agimi lind; me të po çohen brigjet
e Shqipëris' së rreptë, shkëmb i Sulit,
Dhe larg të Pindit çuka¹⁰ mjegull-veshur,
Të lara përrenjsh të bardhë si dëbora
Me ngjyra mashkullore e kuqërreme.
Dhe ndërsa retë nisin të shpërndahen,
Spikasin tbanat¹¹ e malësorëve;
Këtu bredh ujku, shqipja sqepin mpreh,
Zogj, bisha, njerëz t'egër zën' e duken,
Stuhitë rrotull tundin motin që mbaron.¹²

Haroldi tash e ndjeu veten vetëm;
I la shëndenë botës së krishterë;
Po nisej për në trevë të panjohur¹³ –
Shumëkush e mburr, pakkush guxon ta shohë; –
Pat armatosur parzmën kundër fatit;
Rrezik s'kërkonte, por as nuk i shmangej:
Vërtet që e egër skena, por e re;
Kjo udhën plot mundim ia bëri t'ëmbël,
Të mos e ndjente dimrin e t'i dukej verë.

⁹ *agora* – qendra e qytetit, sipas modelit të qyteteve të vjetra greke.

¹⁰ Pindi është në lindje të udhës së Bajronit dhe nuk duket, por janë malet më të afërta që duken.

¹¹ *tbanat* – kasolle barinjsh në stane.

¹² Është vjeshtë e tretë.

¹³ Gibbon thotë për Shqipërinë se është një vend që duket prej Italisë, por është më i panjohur se viset e brendshme të Amerikës.

Nga mat i zyrtë shqipëtar Haroldi
Kaloj gjer në kërthizë t'Ilirisë.¹⁴
Nër pllajë e male fort të madhërishëm
E vise q'Historia s'i kujton:¹⁵
N'Atikën e përmendur rrallë sheh
Lugina kaq të bukura; s'ka Tempja
Stoli q'aty s'e gjen; Parnasi i dashur,
Me gjithse vend klasik i shenjtëruar,
S'krahasohet dot me vise që fsheh ky bregdet.

Kaloj dhe Pindin, gjolin e Janinës,
E la kryeqytetn' e Vilajetit,¹⁶
Dhe mori udhën për të ngjatjetuar
Prijsin e Shqipëris'¹⁷, urdhr' i të cilit
Është ligj pa ligj, sepse me dorën gjak
Sundon një popull kryengritës trim;
Aty-këtu ndonjë fis guximtar¹⁸
E kundërshton, e që nga kullë e shkëmbit
I akrohet e s'i bindet kujt, në mos floririt.

Të ngrysur çohen lart përpara syve,

¹⁴ Shqipëria e sotme përbëhet prej Epirit dhe Ilirisë.

¹⁵ Ka plot gërmadha qytetesh në Epir, të cilave, për shkak të mungesës së përshkrimeve në autorët e vjetër, është vështirë t'u caktosh emrin.

¹⁶ Janina, kryeqytet i Epirit. Në atë kohë kishte rëndësi të madhe.

¹⁷ Ali Pasha

¹⁸ Nënkuptohen suljotët, të cilët prej 1788 deri në 1803 u bënë ballë sulmeve të Ali Pashës. U mundën më në fund nga tradhtia e njërit prej krerëve të tyre, i cili pranoi rryshfet.

Si amfiteatër vullkanik natyre,¹⁹
Së majti djathtas, alpet e Himarës;²⁰
Rrëzës lënga lëviz me gjë të gjallë;
Blegrijnë grigjat, rrjedhin prrenjtë, kreshtat,
Po valaviten. Ja Aheron i zi,²¹
Lumi q'u ishte truar²² varreve.
O Plut²³, ndë qoftë ferri yt si ky,
Elizit²⁴ mbyllja portën, shpirti nuk ma do.

Qytete e kulla s'i shëmtojnë viset,
Janina është afër, por akoma s'duket,
E fshehur prapa bokash, sheh pak njerëz,
Të rralla janë fshatrat e kasollet;
Në ckërka dhinë po gjërmojnë krënde,
Dhe, duke rojtur grigjen e shpërndarë,
Bariu djalosh me gunën krahëvet
Rri pshtetur mbi një gur a shkon në shtrofull
E pret shtërgatën jetëshkurtër të pushojë.²⁵

Dodonë, ku është prozhmi yt i moçëm,

¹⁹ Autori i mban për vullkanikë, por s'është ashtu. Amfiteatër, se muret e shkëmbinjve ngrihen shkallë-shkallë në çdo anë si fronet dhe muret e një amfiteatri.

²⁰ Akrokeraunët, e kanë emrin prej qytezës në rrëzë të këtyre maleve.

²¹ Kuptohet Kallama, por është gabim të identifikosh këtë me Aheronin që është pak më larg, në jug (lumi i të vdekurve).

²² *truar* – kushtuar, blatur.

²³ *Plutoni* – perëndia e nëntokës.

²⁴ *Eliseum* - parajsa

²⁵ Nga shtrëngatat e shpeshta, këto vende kanë marrë emrin malet kerauniane (malet e rrufeve të Himarës).

Kroi profetik, orakulli divin?²⁶
Nga ç'lug përgjigjej Zeusi? Asnjë shenjë
S'ka mbetur nga faltore e Gjëmimtarit?
Të gjitha vanë... E ti, njeri, vajton
Se t'u këputën shpejt vargojt' e jetës?
Hesht, lolo! paske fatn' e perëndive:
Mos do të rrosh më se mermeri e dushku?²⁷
Kur kombe e gjuhë e botë i përmbys grusht' i
vdekjes?

Dielli po perëndon përtej Tomorit,²⁸
E Vjosa vjen me valë t'egërsuar;
Hijet e natës po mbulojnë dhenë.
Tek rusej me kujdes tërthores thikë,
Haroldi pa, si meteor në qiell,
Xhamit' e ndritura²⁹ të Tepelenës
Dhe muret e Kalasë përmbi lumë.
Sa qasej, ndjente zhurmë luftëtarësh
E cila shtonte flladin vajtimtar të grykës.

²⁶ *Dodona* – vendi i orakullit Dodonë u zbulua prej M. Karapanos më 1875 në Dramisë, vend në jug të Janinës. *Prozhmi yt i moçëm* i referohet lisit (dushkut) nga degët e të cilit perëndia shfaqte vullnetin e tij.

Kroi profetik – Servius (mbi Eneidën e Virgjilit) thotë se në rrëzën e lisit të shenjtë buronte një krua, zhurma e të cilit qe profetike. Përveç lisit e kroit, orakullin mund ta pyesje edhe me anën e kazanit.

²⁷ Guri dhe druri më i fortë.

²⁸ Ka një gabim në këtë varg. Mali Tomor qëndron në verilindje të Tepelenës, pra dielli nuk perëndon prapa tij.

²⁹ Të ndriçuara nga llamba të vogla për festën e Ramazanit, e cila përkoi me vizitën e Bajronit në Tepelenë. Së largu, çdo minare paraqet një pikë drite, si meteor në qiell; dhe në një qytet të madh ku ka shumë syresh, i ngjasin një grumbulli xixëllonjash.

Kaloi kullën e heshtur të Haremit,
Nga beri i gjërë i portës vuri re
Konakn'³⁰ e këtij prijsi të fuqishëm;
Çdo gjë tregon sundimn' e tij të naltë;
Veziri rri në salltanet të madh,
Teksa pallatn' e tundin përgatitjet,
Ushtarë, miq, hadëmë, skllevër presin;
Saraje brenda dhe kala përjashta:
Këtu duket se mbledhen njerëz nga çdo anë.

Një varg atllarë të shiluar bukur,
Dhe shumë lëndë lufte e përgatitur
Presin përposh n'oborr të gjërë; sipër
Plot togje të çudiçme sheh në hajat;
Rëndom mbi prag të portës që kërcet,
Nget kalin shpejt ndonjë tartar fesgjatë.³¹
Turq, grekë, shqipëtarë, arapë aty përzien
Në lloj-lloj ngjyra gjer sa zëri i mbytur
I tamburit të luftës lajmëron akshamin.

Shih t'egrin shqipëtar me fustanellë³²
E rrobat të qëndisura me ar.

³⁰ Tepelena qe vendlindja e Ali Pashës dhe rezidenca e tij e preferuar. Gjendet
nja 100 km në veriperëndim të Janinës mbi një prandellë trikëmbëshe nga
rrëza e malit gjer buzë Vjosës e cila ia lan ripën. Më vonë u katandis në një
fshat dhe tërmeti i vitit 1920 pothuaj se e shkretoi fare.

³¹ Tartar është emri për lajmëtarët qeveritarë në Turqi që shërbejnë si portierë
dhe që mbajnë kësula të larta si persët.

³² Veshje tipike e shqiptarëve të jugut.

Armët të lara me flori, sa bukur!
Dhe maqedhonasit mandile-kuq;³³
Delinë³⁴ me qylaf e jatagan,
Grekun dinak; të zinë bir me cen
T’Etiopisë; shih, pa shih dhe turkun
Mjekrosh, që rrallë begenis të flasë,
Është zot tepr’ i rëndë e s’mund të jetë i butë.

Përzier, po dallojnë: aty disa
Vështrojnë viset rrotull e kënaqen,
Një mysliman besnik po fal namazin,
Disa pinë duhan e disa lozin;
Këtu shqiptari ecën kryelartë;
Greku dëgjohe duke pëshpëritur.³⁵
Mbaj vesh! Ezani e tundi minarenë,
Muezini thrret besnikët që të falen:
“S’ka zot përveç Allahut! Allahu është i madh!”

Cak këtë stinë agjrim i Ramazanit
Mbahet ditë-për-ditë me durim;
Po kur erdh ora e ngathët³⁶ e iftarit
Filluan prapë gostia dhe gëzimi:
Çdo gjë që në burbujë: shërbëtorët
I shtruan sufrat mbushur plot me gjellë;
Tani çardhaku mbeti fare shkretë,
Po nga bashodat vjen zhurmë e përzier

³³ Trup ushtarak i posaçëm.

³⁴ Ushtarët më trima.

³⁵ Nga frika, se është raja, s’ka të drejta politike.

³⁶ Ashtu u duket të uriturve nga agjërimi.

Kur robr' e trima hyjnë e dalin vazhdimisht.

Në këtë vend s'i ndihet zëri gruas:
E mbyllur, s'del dot pa çarçaf e rojë,
Mësuar në kafaz, as do të dalë;
Njëjt vetëm ia jep trupin dhe zemrën,
Atij q'e ka pranuar zot e burrë;
E lumtur në detyrë amtare t'ëmbël —
Në më të shenjtën përmbi gjithë ndjenjat —
Me gjin' e saj e rrit fëmin' e saj,³⁷
E nuk e lë t'u bindet epsheve më t'ulta.³⁸

Në qoshk të shtruar me mermer, ku kroi
Me ujë rrjedhës që nga mez i trollit
Gurgullon freski plot andë, dhe divani
I butë epshor fton mysafirët t'ulen,
Rri pshtet' Aliu, burrë luftrash e mizor;³⁹
Po tash kur ëmbëlsia rrezet hedh
Në ballin e nderuar t'atij plaku,
Nëpër tiparet nuk i duken gjurmat

³⁷ Me qumështin e gjirit të saj, jo të mëndeshës.

³⁸ Dashuria që ngjall foshnja në zemrën e të ëmës nuk e lë atë t'u bindet epsheve më të ulta.

³⁹ Ali Pasha lindi rreth vitit 1740 dhe nisi karrierën e tij si hajdut. Si pasha turk e shtriu fuqinë e tij mbi Shqipërinë, Thesalinë dhe pjesë të Greqisë gjer në gjirin e Korintit. I dha dorë arsimit dhe çeljes së shkollave, gjersa nën sundimin e tij Janina u bë qendër kulturore. Nga fundi i jetës së tij ngriti krye kundër Portës së Lartë, u mund prej ushtrive të Sulltan Mahmudit II dhe u vra në ishullin e liqenit të Janinës më 1822. Nga karakteri që dinak, i pabesë, lakmitar dhe i pamëshirshëm e mizor. Barbaria e tij më e njohur është shkatërrimi i plotë i Kardhiqit.

E Kobit që fsheh brenda dhe e njollos me turp.

Jo se kjo mjekër e bardhë e gjatë e tij
S'përkon me ndjenjat e rinis' së zjarhtë;
Moshën e mundi Sevdaja — kështu thonë
Hafizi⁴⁰ dhe Tejani, me të drejtë, —
Po kobet q'heshtin zërin e mëshirës,
Dhe s'i kanë hije kujt, sidomos plakut,
I kanë vënë damkën e egërsirës.
Gjaku do gjak, e kush në gjak e nis
Do ta mbarojë jetën ca më keq me gjak.⁴¹

Ndër gjëra krejt të ra për vesh e sy,
Këtu shtegtari i çlodhi këmbët dhe
Vështronte rrotull salltanetin, sa
Ju neverit pallati i qejfevet,
Ku Madhëria e ngjinjur bënte pallë
Larg zhurmës së qytetit. Po të kish
Më thjeshtësi, vërtet do t'ish i këndshëm;
Paqa s'i don argtimet e gënjeshtër
Gëzimi tok me salltanetin nuk ka shije.

Të rreptë bijt' e Shqipes! Po vetitë
Nuk u mungojnë; veç t'ishin më t'arrira;
Armiku ua pa kurrizin ndonjë herë?
Kush e duron si ata mundimn' e luftës?

⁴⁰ *Hafizi* – poet lirik i famshëm i Persisë në shek. XV.

⁴¹ Kjo pjesë është parë si parashikimi i fundit tragjik të Aliut trembëdhjetë vjet më vonë.

Shkëmbinjt' e tyre s'janë më të patundur
Nga ata në çast rreziku dhe nevoje:
Ç'armiq për vdekje, po sa miq besnikë!
Kur besa a nderi i thrret të derdhin gjakun,
Si trima turren ku t'i çojë i pari i tyre.

Haroldi i pa në kullë t'Ali Pashës
Tek niseshin në luftë e në fitore;⁴²
Pastaj i pa kur vetë u ra në dorë,
Viktimë e dallgës s'egër n'udhë e sipër,
Kur rasti i bën të liqtë më të liq;
E pritën në shtëpi me gjith të mirat,
Gjind më pak t'egër presin ca më pak,
Bashkatdhetarët do ta linin vetëm —
Në zjarr, sa pakë zemra i bëkan ballë provës!

Kur ia përzuri sqotë e madhe lundrën
Kundrejt bregdetit me shkëmbinj të Sulit;
Qe natë e rreth e rrotull shkretëtirë;
Rrezik të zbrisnin, ca më keq të prisnin;
Detarët kishin frikë se mos binin
N'abuz katilash⁴³; zbritën më në fund,
Gjithmonë me shpirt në dhëmbë se mos vallë
Ata q'urrejnë një soj turk' e frëngun.⁴⁴

⁴² Aliu në këtë kohë kishte rrethuar Ibrahim Pashën në Kala të Beratit.

⁴³ *abuz* – gropë me shkurre e driza për t'u fshehur; këtu: kurth kusarësh.

⁴⁴ *frëng* – Frëng në Turqi është shprehje e përgjithshme për çdo evropian. Mori këtë kuptim që në fillim nga të përdorurit e gjuhës frënge në lindjen e Mesdheut në shekullin e trembëdhjetë, pas pushtimit të Kostandinopojës prej latinëve më 1204.

Mund t'ia fillonin punës s'moçme të kasapit.⁴⁵

Sa frikë e kot'! Suljotët u dhanë dorën,
Nëpër moçale e skërka i përcuall,
Më njerëzisht nga sklevët e ilustruar,
Pa lajka. Ndezën zjarr, u thanë rrobat;
Pa nasqirisën⁴⁶ llambën, mbushën plloskën,⁴⁷
dhe shtruan sufrën, me atë që patën:
Kësaj i thonë dashuri njerzore.
T'i japësh prehje e ngushullim fatkeqit,
I mëson fatbardhët e të liqt' i bën të skuqen.

Qëlloi që kur gatitej të largohej
Nga këta male, çeta prej hajdutësh
U prisnin udhën njerzve, i plaçkitnin.
Me jatagan e zjarr bënin rrëmujë;
Kështu, pra, mori pas një togë trima,
Të regjur e të zotët, ta përcillnin
Nëpër të madhin pyll t'Akarnanisë
Gjer përshëndeti Akelon valëshkumbë⁴⁸
Dhe ajgjtoi matanë lumit fushat etoljane,

Ku Utraki⁴⁹ sajón bryl në trajtë unaze

⁴⁵ Dmth siç pati ndodhur në kohën e invazionit norman nën Guiskardin më 1081.

⁴⁶ *nasqirisën* – gatitën, bënë gati.

⁴⁷ *plloskë* – enë druri e rrumbullakët për të mbajtur ujë, verë etj.

⁴⁸ Emri i sotëm e Ahelos është Aspropotamo (lumë i bardhë).

⁴⁹ *Utraki* – ky fshat është në gjirin më të futur të Gjirit të Artës.

Dhe vala e lodhur vjen të ndrijë e qetë —
Sa murmë gjerbërim i sukës natën
Tulatet ëmbël përmbi gjin' e heshtur,
Kur nis e pëshpërin terig i lehtë
Dh'e puth pa e rudhur faqen e limanit —
E pritrn' Haroldin, mik e mysafir;
I ftohtë nuk u nda prej pamjes s'ëmbël
Se mblidhte shum' gëzim nga agor i butë i Natës.

Në zall të shtruar ndritën zjarret natën,
Darka mbaroi, vjen rrotull verë e kuqe;
Dhe kush u ndodh atje pa pritur gjë,
Ju muar mentë fare nga ajo pamje;
Se sa pa shkuar orëz e mesnatës,
Përcjellësit ia nisën këngës tyre;
Çdo Palikar⁵⁰ e flaku tutje shpatën
Këcyen dorëpërdorë njeri pas tjetrit
Me këngë apo vajtim u drodhën fustanellat.

Çajld Haroldi rrij afër e shikonte
Jo i pakënaqur nga ky lloj argtimi,
Zbavitjet e padëmshme s'i urrente;
Vërtet nuk qe sehir i keq që bënte,
Dëfrim barbar po jo dhe i pahijshëm;
Flaka se ç'u ndrin faqen kur kërcejnë,
E dredhin trupin, syt' e zes shkëlqejnë,
Flokët e gjatë u derdhen gjer te supet,

⁵⁰ *palikar* – fjalë greqisht, që do të thotë “djalë trim” dhe përdoret shpesh për ushtarët dhe rojat.

Dhe tok ia thonë me të thirrur kësaj kënge:

Tamburxhi! Tamburxhi!⁵¹ thirrja jote ushton;
U ngjall trimave shpresën, për luftë na fton
Gjithë djemt' e malsisë i thërret anëmbanë
Himariotët, Ilirët, Suliotët zeshkanë,

E kush është aqë trim sa Sulioti zeshkan,
Me fustane të bardhë e të zi tallagan?
Ja le tufën shqiponjës e bishës e zbret
Poshtë fushës me sulm si rrëkeja në det.

Të bijt' e Himarës që s'falin as mikun,⁵²
Si mundet ta lënë të gjallë armikun?
Si s'markan dot gjak me pushkat besnike,
Ka shenj' më të bukur se zemra armike?

Maqedhoni dërgon bijt' e tij fitimtarë
Lenë gjahun në pyll në gjak për të larë
Mandilet e kuqe' t'i skuqin më shumë
Në gjakun e luftës që rrjedh posi lumë.

Kusarët e Pargës i ka deti shokë;
I zënë rob frëngjtë, i zbresin në tokë,
I shpien në burg, atje të kuptojnë
Se ç'janë vargonjt' e sa rëndë rëndojnë.

⁵¹ *tamburxhi* – përbëhet nga fjala frëngjisht *tambur*, *daulle* dhe *prapashtesa* turqishte *-xhi*: ai që i bie *daulles*.

⁵² Është fjala për gjakmarrjen, vendetën.

Të dobëtit blejnë, u duhen paratë;
Fitoj, çdo gëzim që dua, me shpatë;
Prej s'ëmës rrëmbej të bijën truphedhur,
Marr nusen e re, me flokët e derdhur.

E dua fytyrën e bukur si lule.
Që shpirtin ma deh me këngë e pekule,
Pa silljani lirën prej odës së vet
E këngës t'ia thotë për vdekjen e tet.

Kujtoni Prevezën, në dorë kur shtimë,⁵³
Armiqtë vajtuan por ne brohorimë;
Shtëpira që dogjëm, e plaçkë që ndamë —
Zengjinët i therrëm, të bukrat s'i ngamë.

Ne frikën s'e njohim, s'e njohim mëshirën,
Këto nuk i njeh kush lufton për Vezirin;⁵⁴
Që kur leu Profeti, s'ka parë Gjysmëhëna
Një trim kaq të madh sa Ali Tepelena.

I biri Muftari drejt Tunës po nget,
Gjaurët leshverdhë⁵⁵ ta dinë ç'i pret;
Kur turren Delinjte mbi lumin me gjak,
Të gjallë Moskovit i kthehen fort pak!

Silihtar!⁵⁶ zhveshe kordhën e të Parit tonë;
Tamburxhi, kushtrimi ne shpresën na shton;

⁵³ Forcat e Ali Pashës ua morën francezëve në vitin 1798.

⁵⁴ *vezir* – titull i funksionarëve më të lartë në Turqi.

⁵⁵ *gjaurët* – rusët; gjaur do të thotë “i pafe”. Aliu e ndihmonte Portën e Lartë kundër rusëve në Tunë.

⁵⁶ *slilihtar* – shpatëmbajtës (i Pashait). Krahaso Zylyftar Poda.

Ju male, që shihni si zbresin në zall,
Ja kthehemi mundës, ja nuk vimë gjallë.⁵⁷

⁵⁷ Me këtë marsh luftarak që poeti e ka punuar në themel të dy-tri këngëve shqipe, Bajroni i lë shëndet Shqipërisë dhe fillon t'i këndojë Greqisë.

